

מה הוא גיליון מידע על סיכונים תעסוקתיים ?

גיליון מידע זה הוא אחד מתוך סידרה של גיליונות מידע בינלאומיים המתייחסים לסיכונים תעסוקתיים במקצועות שונים. הוא מיועד לכל אלה הקשורים מקצועית בשמירת הבטיחות והבריאות בעבודה: רופאים ואחיות תעסוקתיים, גיהותנים, ממוני וקציני בטיחות, מפקחי עבודה, נציגי עובדים, ועובדים מיומנים אחרים.

גיליון מידע זה מפרט, בסדר תקני מוגדר, את הסיכונים השונים אשר ממונה בטיחות עלול להיות חשוף אליהם במהלך עבודתו הרגילה. גיליון מידע זה אינו מיועד לספק עצות אלא מהווה מקור מידע בלבד. הידע אודות מה שגורם לפציעות ולמחלות תעסוקתיות (והכרה של תחיקת הבטיחות והגיהות) מאפשר לתכנן וליישם אמצעי מגן מתאימים כנגד סיכונים אלה.

גיליון מידע זה מכיל ארבעה עמודים:

בעמוד הראשון מצוי מידע על הסיכונים המשמעותיים ביותר לגבי עבודתו של ממונה הבטיחות. העמודים 2 ו-3 מכילים מידע מפורט ושיטתי יותר בנוגע לסוגים השונים של הסיכונים, לעתים ביחד עם הצעות לגבי אופן מניעתם (הם מסומנים כ- ❶ וכו' וההסבר להם ניתן בסוף עמוד 3). עמוד 4 מיועד עבור מידע ספציפי, שהוא בעל ערך במיוחד עבור מומחים בתחום הבטיחות והגיהות, והוא כולל את תיאור המקצוע, פירוט המטלות של העובד, הערות, מראי-מקום, וכדומה.

מי הוא ממונה בטיחות ?

בעל אישור כשירות שנתמנה בידי מעביד לממונה על הבטיחות, הגיהות ובריאות העובדים במפעל; בודק, משגיח ומפקח על ציוד (כולל מיגון מכונות, ציוד מגן אישי, ציוד כבוי אש, וכדומה), על חומרים, על תהליכי ותנאי עבודה, על עובדי המפעל או הארגון, כולל קבלני חוץ, והדרכתם, כדי להבטיח עמידה בדרישות תקנות הבטיחות, הגיהות והבריאות התעסוקתית.

מה הם הסיכונים העיקריים של עיסוק זה ?

- ממונה הבטיחות עלול להחליק, ליפול ולהתנגש בציוד ובעצמים שונים במפעל, במיוחד באזורים בהם התאורה לקויה
- ממונה הבטיחות עלול להיפגע ולסבול מחבלות שונות בזמן עבודות בקרה ופיקוח על הציוד במפעל
- הרעלה אפשרית מכימיקלים שונים, הנמצאים בשימוש המפעל, במסגרת פעילויות הבקרה והפיקוח המבוצעות על ידי ממונה הבטיחות
- חשיפה לחיידקים מעבירי מחלות מדבקות, כתוצאה ממגע עם מספר רב של עובדים במפעל
- פגיעות במערכת שריר-שלד, כולל פגיעות הקשורות: ביציבה בעת עבודה, הזזה או נשיאה של חפצים כבדים או בעלי נפח גדול, מאמץ חוזר ונשנה
- לחץ פסיכולוגי, הנובע מגורמי לחץ בעבודה, ומחרדה בשל תחושת אחריות בהקשר למניעת תאונות עבודה ו/או מחלות מקצוע.
- תביעה משפטית של נפגעי בטיחות וגיהות כנגד ממונה הבטיחות /או המפעל, בטענה שפעולתם הייתה לקויה .

סיכונים תעסוקתיים

סיכוני תאונות

- 1 נפילה ו/או החלקה על רצפות רטובות וחלקלקות, בעת ביקור/פיקוח במקום העבודה
- 2 נפילה ממקום גבוה – משטח, גג, סולם, פיגום וכדומה, בעת ביקור/פיקוח על מקום העבודה
- 3 1 היפגעות בגלל נפילת עצמים ממשטחים או ממדפים גבוהים שהם מאוחסנים עליהם
- 1 דריכה על עצם חד או התנגשות בעצמים ניחים וניידים, בעת ביצוע פעילות בקרה ופיקוח במתקני המפעל
- 3 מגע / חשיפה לטמפרטורות קיצוניות, בעבודה מחוץ למבנים, וכתלות בתנאים הספציפיים לאתר ולזמן
- 4 סכנת הרעלה אקוטית מחומרים מסוכנים המשתחררים עקב תאונה, בזמן ביקורת של מחסן/ארון הכימיקלים
- 5 חשיפה ל-, או מגע עם, זרם חשמלי (כולל חשמל סטטי)
- 6 סיכוני תאונה מסוגים שונים, כתלות באופי הספציפי של המפעל/האתר ותנאי העבודה בו (כולל תאונות דרכים בעת נסיעות לעבודה וממנה, במיוחד אצל ממונים העובדים שעות עבודה מרובות, כולל שעות ערב ולילה, בכמה מפעלים המרוחקים זה מזה [במידה ויש צורך בביקורת של עובדי משמרות או פעילות לילית]).

סיכונים פיזיקליים

- 7 3 חשיפה לקרינות; כולל קרינה מיננת ו/או קרינה בלתי-מיננת, במידה והממונה משמש גם בתור "ממונה בטיחות-קרינה" ו/או נמצא באזור בו קיימת דליפת קרינה
- 3 חשיפה לרמות גבוהות יחסית של רעש (כולל אולטרה- ואינפרא-קול)
- 3 חשיפה לתנאים אקלימיים קשים, כולל חום וקור יתר, גשמים ורוחות חזקות, בעת עבודת חוץ ולילה (לדוגמה – פיקוח על הצבת תרנים המשמשים לשידור וקליטה,...)
- 3 חשיפה לגורמים פיזיקליים ספציפיים, כתלות באופי ובתנאים הספציפיים של המפעל, כולל תנאי אקלים קיצוניים, לחות גבוהה, לחץ סביבתי מוגבר או מוקטן, וכו'
- 4 3 היפגעות בזמן הדגמת פעילות של מכונה, ציוד ו/או תהליך.

סיכונים כימיים

- 4 3 חשיפה לכימיקלים שונים שממונה הבטיחות עלול להיחשף להם במסגרת פעילויות הבקרה, הפיקוח והתאום שהוא מבצע, כולל כימיקלים בעלי השפעה מיידית: גירוי בעיניים, במערכת הנשימה, ובמברנות הריריות; השפעות על מערכת העצבים, בעיות במערכת העיכול; בעיות עור, חוסר חמצן, וכדומה
- 4 3 סיכונים כימיים הגורמים להשפעות מאוחרות, כרוניות, או לטווח ארוך: הרעלה כרונית סיסטמית; השפעות סיסטמיות אחרות (על מערכות העיכול, העצבים, השתן, וכו'); השפעות על העור; פגיעה במערכת הנשימה; פגיעה בעיניים; אלרגיות כימיות שונות; וכדומה
- 4 3 חשיפה למזהמי אוויר שונים הנוצרים במפעל במסגרת פעילותו השוטפת, כגון תחמוצות גופרית וחנקן או פחמימנים במפעלים בהם שורפים דלק פחמימני; מחלות ריאה שונות, כרוניות בעיקרן, כתוצאה מחשיפה מרובה לאבק
- 4 3 חשיפה פוטנציאלית לאבק מזיק בזמן ההמצאות באתר בנייה (כמו: אבק אסבסט בעת פעילויות הריסת מבנים, אבק צמנט, כימיקלים מסירי צבע, ניקוי-חול, וכדומה), במפעלים יוצרי אבק ובמעבדות
- 7 חשיפה אפשרית לגז הרדון כתוצאה מהמצאות ממושכת/עבודה במרתפים

סיכונים ביולוגיים

- 3 חשיפה לחיידקים מעבירי מחלות מדבקות ולתוצרים הרעילים שלהם, כתוצאה אפשרית של מגע עם מספר רב של עובדים וחשיפה עקב כך למיקרואורגניזמים המועברים דרך האוויר וגורמים למחלות, כגון שפעת והצטננויות (וכמו כן בעת ביצוע פעילות בקרה, פיקוח ותאום במעבדות, מרפאות, בתי חולים וכדומה)
- 3 חשיפה לצמחים רעילים או גורמי-אלרגיות בעת ביצוע עבודות בשדה ובחקלאות
- 3 חשיפה לחרקים, העלולה להתפתח לתופעות אלרגיות או אנאפילקטיות
- 3 חשיפה לגורמים ביולוגיים שונים, כתלות באופי ובתנאים הספציפיים של המפעל.

בעיות ארגונומיות, פסיכולוגיות וחברתיות

- 8 פגיעות במערכת שריר-שלד, כולל פגיעות הקשורות: ביציבה בעת עבודה, הזזה או נשיאה של חפצים כבדים או בעלי נפח גדול
- 9 גורמים פסיכולוגיים וחברתיים הקשורים לאופי העבודה או למקום העבודה: כולל יחסי אנוש (יחסים אישיים בעייתיים בעבודה, עם העמיתים ועם הממונים); ארגון העבודה; לחץ בעבודה; חשיפה לפשע או אלימות הקשורים בעבודה; עבודה במשמרות; ולחץ פסיכולוגי, הנובע מגורמי לחץ בעבודה, כמו מעמדו של הממונה בארגון, העדר מודעות ותמיכה של גורמי הניהול, הקושי לפעול בשל העדר נכונות להקצאת משאבים, חרדה בשל תחושת אחריות בהקשר למניעת תאונות עבודה ו/או מחלות מקצוע, והעובדה שההנהלה רואה אותו כשותף לקביעת תהליכי עבודה מההיבט של אחריות לבטיחות ומתן מענה לעובדים ולמנהלים ברמות ביניים ומטה, ולרשויות חיצוניות; וכדומה...

רשימת אמצעי המניעה

- 1 יש לנעול נעלי בטיחות עם סוליות ללא החלקה ומדרס מתכת
- 2 יש להתקין גידור מגן למניעת נפילה מגובה ממשטחי העבודה; יש לוודא שהסולם יוצב בזווית בטוחה (לפי הנחיית היצרן), יהיה במצב תקין, ושפני המטפס יופנו תמיד כלפי הסולם
- 3 יש להשתמש בצידוד מגן אישי ייעודי (כולל קסדה, אטמי אוזניים, נשמית, ...) ובביגוד המתאים להגנת הגוף ולתנאי מזג האוויר (יש לאמץ נוהל עבודה מתאים, כמו לדוגמא- שתייה מרובה באזורים חמים, למניעת התייבשות) ולהשתמש בכפפות ובבגדי מגן בהתאם לצורך
- 4 יש להקפיד על שמירת כללי הבטיחות הכימית בזמן הטיפול בכימיקלים מסוכנים (כולל שמירה על כללי ההיגיינה האישית, שימוש בצידוד מגן נשימתי, ...); במידת הצורך מומלץ להתייעץ עם גיהותן בהקשר לכימיקלים ספציפיים, לעיין בגליונות הבטיחות (MSDS), וגם ברשימות החומרים המסרטנים, המוטגנים והטרטוגנים שהתפרסמו ע"י הועדה הבין-משרדית הישראלית לנושא זה
- 5 יש להקפיד על שמירת כללי הבטיחות לעבודה בצידוד חשמלי, כולל אמצעי זהירות בזמן פיקוח, סיור ובדיקה של מערכות ומתקני חשמל במבני תעשייה, ציבור ואחרים
- 6 לפני הסיור במפעל/מיתקן/מבנה, ... רצוי לעיין ולהסתייע במידע ספציפי התואם לסוג המיתקן, כולל תוכניות, תרשימים, ספרות מקצועית בטיחותית וטכנית, גליונות סיכונים לעובדים במקצועות מוגדרים, "היסטוריה" של תאונות ואירועים, וכו'. יש להקפיד על שמירת כללי-נהיגה-נכונה, כולל הפסקות למנוחה בנהיגה ממושכת.
- 7 בכניסה לאזור בו קיימת סכנת חשיפה לקרינה יש להצטייד בתג-קרינה (בעבודה במרתפים יש לשקול הצורך בביצוע מדידות לנוכחות רדון)
- 8 יש להקפיד באופן אישי ולהנחות את העובדים להימנע מהרמה ידנית של משאות כבדים ולהשתמש בעזרי הרמה;
- 9 במידת הצורך רצוי להתייעץ עם פסיכולוג תעסוקתי, היכול לייעץ בנוגע לשימוש בשיטות מניעה פסיכולוגיות.

מידע מקצועי נוסף

שמות נרדפים (חליפיים)

בישראל: - ממונה על הבטיחות; יועץ בטיחות; בחו"ל - ראה הערה.

הגדרה ו/או תאור העיסוק

בישראל: "ממונה על בטיחות" - אדם מאומן כראוי בתחומי הבטיחות, והגיהות במקומות עבודה ועוסק בזיהוי הערכה ובקרה של סיכונים בעבודה הקשורים בצידוד, חומרים ותהליכי עבודה; בעל אישור כשירות שנתמנה בידי מעביד לממונה על הבטיחות, הגיהות ובריאות העובדים במפעל, בהתאם לסעיף 25 (א) לחוק ארגון הפיקוח על העבודה, ולפי תקנות ארגון הפיקוח על העבודה (ממונים על הבטיחות), התשנ"ו - 1996. תפקידיו וסמכויותיו של ממונה על הבטיחות, מפורטים בסעיף 10 של התקנות הנ"ל [כולל את התפקיד "לייעץ למעביד בכל הנוגע לחוקים, לתקנות ולתקנים בענייני בטיחות, לסייע לו ולאנשי צוות הניהול והתכנון בנוגע לבטיחות, גיהות, הנדסת אנוש ובריאות תעסוקתית של העובדים במפעל ולקדם את התודעה בנושאים אלה"]. כמו כן "הממונה על הבטיחות מוסמך להיכנס לכל מקום במפעל שבו מועסקים עובדים, לבדוק את סידורי הבטיחות והגיהות, ולנקוט בכל הפעולות הנדרשות לצורך מילוי תפקידיו...". מידע רלבנטי נוסף לגבי ממונה בטיחות ספציפי (כמו לדוגמה - "ממונה על הבטיחות בחברת בנייה") מצוי בסעיפים האחרים של התקנות; במקצועות מסוימים (כימיה, פרמצבטיקה ופטרוכימיה; חשמל, אלקטרוניקה, מיקרואלקטרוניקה; עבודות בניה; חומרי נפץ, מחצבות ומכרות; וחקלאות) תנאי הכרחי למינוי ממונה בטיחות הוא "נסיון של שנתיים לפחות בענף שעמו נמנה המפעל". ממונה הבטיחות המבקר במפעל/ארגון עשוי להיות חשף לכל אחת מהפגיעות האפשריות של כל אחד מעובדי המפעל.

הגדרה כללית של המקצוע בחו"ל (הערה 4): "בודק את המכונות, הצידוד, ותנאי העבודה במפעלי תעשייה ובמתקנים אחרים כדי להבטיח עמידה בדרישות תקנות הבטיחות והבריאות התעסוקתית: בודק מכונות וציוד לגבי הימצאותם של מיתקנים למניעת תאונות. משגיח על העובדים על מנת לוודא שהם משתמשים באמצעי הבטיחות האישיים שנקבעו עבורם, כגון משקפי-מגן, כובע-מגן, רספירטורים וביגוד מגן. בודק אזורים מוגדרים לגבי נוכחותם של ציוד למניעת שרפות, ציוד בטיחות אחר ואספקת אמצעי עזרה ראשונה. בודק את אזורי העבודה לגבי רעש, חומרים רעילים וסיכונים אחרים, באמצעות מד דציבלים (מד מפלס רעש), גלאי גזים, מד עצמת אור, וכו'. מכין דיווחים של ממצאיו כולל המלצות לגבי פעילות מתקנת. חוקר תאונות עבודה על מנת לקבוע את אמצעי המניעה הבטיחותיים הנדרשים ובכדי לפתח תוכנית בטיחות. יכול לבצע הדגמות של השימוש בציוד בטיחות" [פי DOT 168.264-014].

ניתן למצוא ב-DOT (מראה-מקום 2) תאור-תפקיד של כל אחד משמות בעלי המקצוע המופיעים בהערה 4.

תעסוקות דומות ו/או ספציפיות

גיהותן; הגיינאי תעסוקתי; הגיינאי תעשייתי; הנדסאי בטיחות; חבר ועדת-בטיחות; מהנדס בטיחות; מהנדס בטיחות המוצר; מהנדס בריאות-התעסוקה; מהנדס בריאות-התעשייה; מהנדס מניעת-אש; מנהל מחלקת בטיחות; נאמן-בטיחות; קצין בטיחות; קצין בטחון; תברואן.

מטלות

איתור (מפגעי בטיחות וגהות); בדיקה (סידורי בטיחות); בחינה; ברור (סיבת תאונה ומחלות מקצוע); דיווח; דרישה; הדרכה; הוראה; החזקה; הכנה (הוראות בטיחות, וכו'); הנעה; הסדרה; העברה; העמסה; הפעלה; הפקה (לקחים); השגחה; הרמה; התאמה; התקנה (שילוט); ויודוא (קיום תכנית והתקני בטיחות, ביצוע בדיקות סביבתיות ורפואיות, וכו'); חיתוך; טיפול; ייעוץ; כוונון; ליווי; מדידה; מיקום; מניעה; מסירת מידע; סידור; סיוע; ספירה; עצירה; פיזור; פיקוח; צפייה; קביעה (הסדרי עבודה בטיחותיים); קידום (מודעות); קיום (הוראות); ריכוז (מידע ותיעוד); רישום; שמירה.

ציוד עיקרי הנמצא בשימוש

גלאי גזים; כלי כתיבה; כסא ושולחן עבודה; מד-רעש; מד-תאורה; מחשב אישי; מכשירי ניטור שונים; ציוד הדרכה; ציוד מגן אישי (כולל רספירטורים ומסכות גז); ציוד-עזר לתקשורת; וכו'.

מקומות עבודה בהם העיסוק שכיח

מקום עבודה שחלים עליו פקודות הבטיחות בעבודה, כולה או חלקה, ואשר מועסקים בו 50 עובדים לפחות (בישראל) וכמו כן שאר הוראות החוק הנ"ל. באופן כללי: מקומות עבודה גדולים יחסית (בחו"ל) שיש בהם פוטנציאל סיכון בטיחותי ו/או גיהותי.

הערות

1. **חובת מינוי ממונה על הבטיחות:** " אלה חייבים למנות ממונה על הבטיחות : (1) מחזיק במקום עבודה שחלה עליו פקודת הבטיחות בעבודה, כולה או חלקה, ואשר מועסקים בו חמישים עובדים לפחות(2) מחזיק במקום עבודה הנמנה עם הסוגים המפורטים בתוספת השנייה ושמעסקים בו חמישים עובדים לפחות; [התוספת השנייה (תקנה 4 (2) כוללת: בתי חולים, מוסדות רפואיים, מוסדות להשכלה גבוהה, מכללות, מוסדות מחקר, בתי מלון, בתי מסחר, נמלי תעופה, חברות תעופה, רשויות מקומיות, ותאגידים להתיישבות שיתופית"]; (3) מבצע בנייה המעסיק, בעצמו או באמצעות קבלני משנה, 100 עובדים לפחות באתרי הבניה בזמנית; (4) מעסיק, המעסיק בחקלאות, 50 עובדים לפחות בזמנית; (5) מחזיק בכל מקום עבודה אחר, שעל סמך הסיכונים בו קבע מפקח אזורי, שיש למנות בו ממונה על הבטיחות, והורה לו, בכתב, לעשות כן".
2. ממוני הבטיחות חייבים שיהיה ברשותם אישור-כשירות תקף; הם מחויבים להשתתף בשמונה ימי עיון בשנה המוכרים לחידוש אישור הכשירות.
3. בענפי תעסוקה מסוימים (כימיה, פרמצבטיקה ופטרוכימיה; חשמל, אלקטרוניקה ומיקרואלקטרוניקה; עבודות בניה; חומרי נפץ, מחצבות ומכרות; וחקלאות) לא ימנה מעביד אדם לממונה על בטיחות אלא אם רכש השלמה ענפית - נסיון של שנתיים לפחות בענף שעמו נמנה המפעל.
4. בחו"ל, מקצוע הדומה לזה של ממונה הבטיחות הישראלי מופיע תחת השמות הבאים: Industrial-safety-and-health technician; occupational hygiene& safety manager; occupational safety-and-health-inspector; OSH manager; safety-department director; safety-engineer; safety-inspector; safety-manager; ;safety-officer; safety-supervisor; safety-technician; etc.
5. חשוב ביותר לוודא שלממונה הבטיחות יהיה ביטוח אחריות מקצועית .

מראי מקום

1. חוק ארגון הפיקוח על העבודה התשי"ד-1954 ותקנותיו (ובמיוחד התקנות בדבר "ממונים על הבטיחות התשנ"ו - 1996")
2. U. S. Department of Labor: Dictionary of Occupational Titles (DOT), 4th Ed., 1991 .
3. ILO Encyclopaedia of Occupational Health and Safety, 4th. Ed., Stellman, J. Mager Ed., 1998 .
4. U.S. Department of Labor: Occupational Outlook Handbook, 1996-7 Ed., NTC Publ. Group, pp. 53-56, 1996. .